

Nr 17

Utlåtande i anledning av motion angående sjukpenningklass vid arbetslöshet m. m.

Andra lagutskottet har behandlat en till lagutskott hänvisad motion, *II:609*, av herr *Johanson* i Västervik, i vilken hemställts, ”om sådan ändring av sjukförsäkringsförmånerna, att nedflyttning i sjukpenningklass ej må äga rum, även om vederbörande varit drabbad av arbetslöshet i sex månader och däröver, ej heller om arbetsinkomsten minskat på grund av läkares tillrådan att övergå till lättare arbetsuppgifter eller deltidsarbete, såvida icke den berörde själv yrkar på nedflyttning i sjukpenningklass”.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

Sjukpenningförmånerna regleras i 3 kap. lagen om allmän försäkring.

Den som är försäkrad enligt denna lag äger rätt till sjukpenning på grundval av placering i sjukpenningklass. Varje försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa och har inkomst av förvärvsarbete (anställning eller annat förvärvsarbete) om minst 1 800 kronor om året skall vara placerad i sjukpenningklass med hänsyn till nämnda inkomst. Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa men vars inkomst av förvärvsarbete inte uppgår till 1 800 kronor, skall ändå vara placerad i viss sjukpenningklass, om hon är gift och stadigvarande sammanbor med sin make eller med barn under 16 år till henne eller hennes make eller med någon, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn (den s. k. hemmafruförsäkringen). Sjukpenningplacering enligt sistnämnda regel gäller dock inte för tid efter den månad, varunder kvinnan fyller 67 år. Sjukpenningklasserna är 21 till antalet. Sjukpenningbeloppen för dag varierar från 6 kronor i klasserna nr 1 och 2 till 52 kronor i klass nr 21. Vid sjukdom som förorsakar förlust av arbetsförmågan utges hel sjukpenning. Om arbetsförmågan på grund av sjukdom nedsatts med minst hälften utgår halv sjukpenning.

Det ankommer på försäkringskassan att besluta om placering i sjukpenningklass, när den försäkrade skrivs in hos kassan. Klassplaceringen skall ske med ledning av den årsinkomst av förvärvsarbete, som den försäkrade kan antas komma att tills vidare åtnjuta. Försäkringskassan är i vissa fall skyldig att ompröva klassplaceringen. Främst gäller detta när det kommit till kassans kännedom att försäkrads inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för placeringen i sjukpenningklass. En specialregel gäller för försäkrad, som efter förmedling av arbetsvårdsorgan undergår arbetsvård i

form av arbetsprövning, yrkesutbildning eller arbetsträning. Sådan försäkrad får inte — även om hans inkomst minskas — placeras i lägre sjukpenningklass än den, som han tillhörde då arbetsvården började. Har arbetsträning pågått i sex månader kan dock klassen sänkas. Ändring av klassplaceringen i fall av ändrade inkomster får ske tidigast vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattats. Dock får försäkrads placering i sjukpenningklass inte ändras under tid då denne lider av sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften.

Försäkrad är skyldig att så snart ske kan och senast inom två veckor till försäkringskassan anmäla sådan stadigvarande ändring i sina inkomstförhållanden, som är av betydelse för placeringen i sjukpenningklass.

Försäkringskassorna har att utöva fortlöpande kontroll över de försäkrades klassplaceringar. För underlättande av kontrollen har stadgats skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgifter rörande arbetsanställning.

Beslut av försäkringskassa rörande sjukpenningklassplacering kan överklagas hos riksförsäkringsverket. Mot riksförsäkringsverkets beslut kan talan föras hos försäkringsdomstolen.

Dåvarande riksförsäkringsanstalten har i cirkulär till försäkringskassorna (nr 33/1959) lämnat följande föreskrifter avseende vissa arbetslösa.

Yrkesutbildning genom arbetsmarknadsverkets försorg må icke — oavsett utbildningstidens längd — föranleda ändring av den arbetslöses sjukpenningförsäkring. Beträffande arbetslös, som sysselsättes i beredskapsarbete, skall, därest han icke tillhör sjukpenningklass, som svarar mot hans inkomst av detta arbete, gälla, att inplacering i sådan sjukpenningklass skall ske fr. o. m. månadsskiftet efter det han arbetat två månader i beredskapsarbetet; dock att om han tillhör högre sjukpenningklass än den, som motsvarar inkomsten av beredskapsarbetet, ändring till lägre sjukpenningklass icke må ske förrän fr. o. m. månadsskiftet närmast efter det han arbetat sex månader i beredskapsarbetet.

Historik

Socialvårdskommittén framlade år 1944 betänkande med *förslag till lag om allmän sjukförsäkring* (SOU 1944:15). Enligt förslaget skulle såsom ett led i en allmän sjukförsäkring ingå en sjukpenningförsäkring. Denna var i princip konstruerad på samma sätt som nuvarande sjukpenningförsäkring. Sjukpenningförmånen skulle alltså stå i relation till försäkrads årsinkomst av förvärvsarbete. Såsom försäkrads årliga inkomst av förvärvsarbete skulle anses den för år beräknade inkomst, som den försäkrade kunde antagas komma att tills vidare åtnjuta av sådant arbete. Härvidlag uttalade kommittén bl. a. följande.

Detta innebär att inkomsten skall vara en beräknad framtida inkomst i stället för, såsom fallet är enligt olycksfallsförsäkringslagen, inkomsten under viss förfluten tid. — — — — Vid tillämpningen av den nu föreslagna lagstiftningen bör bedömningen av den sannolika arbetsinkomsten taga sikte på tiden ett å två år framåt. — — — — Av det sagda följer, att inkomsten skall beräknas såsom en genomsnittsinkomst. Tillfälliga förändringar uppåt eller nedåt böra alltså i princip ej tillmätas betydelse. Detta är av stor vikt i fråga om säsongarbetare och därmed likartade inkomsttagare. — — — —

Vad angår verkningarna av arbetslöshet å vederbörandes tillhörighet till sjukpenningklass må framhållas, att den föreslagna regeln i praktiken måste få något olika inverkan beroende av om medlemmen är löntagare eller egen företagare.

En löntagare, vilkens arbetslöshet icke förorsakats av förändringar i fråga om hans egna krafter och färdigheter eller på grund av hans privata uppträdande, måste principiellt antagas komma att förr eller senare återfå en arbetsanställning av ungefärligen samma beskaffenhet som den han innehade före arbetslöshetens inträffande. Eftersom det icke ligger inom möjligheternas gräns för en sjukkasse att säkert bedöma långvarigheten av arbetslöshetsperioden, måste kassan vid sin prövning av vederbörandes förvärvsförhållanden utgå ifrån, att han när som helst kan erhålla arbete och att alltså arbetslösheten är av tillfällig natur. Detta resonemang leder till att arbetslöshet beträffande en löneanställd person i princip icke bör föranleda ändring av hans tillhörighet till sjukpenningklass, såvida icke arbetslösheten förorsakats av förminskad förvärvsförmåga hos honom själv. Uppenbart är dock, att en person, som under avsevärd tid varit arbetslös, kan ha fått sina förvärvsmöjligheter minska på grund av avvänjning vid arbete, åldrande, sjukdom o. s. v. Dylika faktorer böra påverka bedömningen av hans förvärvsmöjligheter och kunna sålunda föranleda ändring av hans tillhörighet till sjukpenningklass. Omständigheter av nu berört slag böra särskilt beaktas vid den årliga genomgång av försäkringsstocken, som enligt förslaget skall ske i syfte att konstatera, huruvida medlemmarna äro riktigt sjukpenningförsäkrade.

Vad åter angår de självständiga företagarna innebär arbetslöshet i regel, att de förlorat grundvalen för sitt förvärvsarbete. I fråga om en lantbrukare innebär arbetslöshet, att han fått lämna sin gård, i fråga om en affärsman, att han gått miste om sin affärsverksamhet o. s. v. Den självständiga företagaren kommer sålunda omedelbart vid arbetslöshetens inträffande i ett annat läge än vari han befunnit sig dessförrinnan. Då en sådan person blir arbetslös, måste sjukkassan sålunda omedelbart taga ställning till frågan angående hans sjukpenningförsäkring. Härvid torde man i regel icke kunna ha någon större ledning av medlemmens inkomstförhållanden under förfluten tid, vilket däremot, såsom torde framgå av vad nyss sagts, är fallet med avseende å löntagarna.

Om sålunda inkomsthöjande moment i princip skola beaktas, bör detsamma i stort sett gälla inkomstminskande omständigheter. Regelbundet återkommande arbetslöshets- eller deltidarbetsperioder böra alltså tagas i beaktande vid inkomstuppskattningen. Detsamma bör gälla den mera stadigvarande minskning av någons arbetsinkomst, som föranledes av nedsättning i fråga om hans arbetsförmåga till följd av lyte eller sjukdom. Kommittén har emellertid förutsatt, att inkomstminskningar, som så att säga normalt uppkomma till följd av kortare och ej regelbundet återkommande arbetslöshetsperioder eller kortare sjukdomsfall, ej skola påverka inkomstberäkningen.

Den lag om allmän sjukförsäkring, som år 1946 antogs av riksdagen, innehöll andra principer beträffande sjukpenning än vad socialvårdskommittén föreslagit. Socialvårdskommitténs riktlinjer upptogs emellertid på nytt av *sjukförsäkringsutredningen* i dess betänkande med förslag till ändringar i 1946 års lag om allmän sjukförsäkring (SOU 1952:39). Sjukförsäkringsutredningen, vars förslag ligger till grund för nu gällande regler om sjukpenning, uttalade beträffande verkan av inkomständeringar på försäkrads sjukpenningförmåner följande.

Eftersom sjukpenningförsäkringen grundas på en beräknad årsinkomst skall hänsyn inte tagas till tillfälliga inkomständringar. En hög inkomst, som kan beräknas utgå endast några månader, skall sålunda inte föranleda någon ändring av sjukpenningförsäkringen. Däremot kan den höga inkomsten, om den kan antagas återkomma tid efter annan, påverka den medelinkomst för året, som ligger till grund för sjukpenningförsäkringen. Inte heller kortare arbetslöshetsperioder skall föranleda någon ändring av sjukpenningförsäkringen, om de inte kan beräknas bli mera regelbundet återkommande. Oförvällad arbetslöshet bör i regel inte föranleda ändring av sjukpenningförsäkringen, om den inte kan anses innebära, att vederbörande inte inom överskådlig tid kan komma upp i den inkomst han hade innan han blev arbetslös. Önskar den arbetslöse själv att sjukpenningen nedsättes, bör emellertid hänsyn tagas härtill även om sjukkassan tror att den försäkrade relativt snart skall återvinna sin tidigare arbetsinkomst. Förmågan att erlagga försäkringsavgifter blir ju nedsatt genom arbetslösheten.

Vad sjukförsäkringsutredningen sålunda anfört föranledde inte någon erinran från departementschefen (*proposition nr 178 till 1953 års riksdag*).

Frågan om sjukpenningklassplacering vid arbetslöshet var föremål för *interpellation i riksdagen under år 1967*. I interpellationssvaret anförde *chefen för socialdepartementet* följande beträffande de principer, som tillämpas vid klassplaceringskontrollen.

Den som varaktigt träder ut ur förvärvslivet skall inte längre vara sjukpenningförsäkrad. Ett avbrott i förvärvsarbetet på upp till sex månader medför inte någon ändring i den försäkrades klassplacering. Visar det sig att avbrottet föranletts av ofrivillig arbetslöshet skall någon ändring av klassplaceringen inte ske så länge sådan arbetslöshet består. Detta gäller även om arbetslösheten sträcker sig över mer än sex månader. Givetvis fordras det då, att den försäkrade fortfarande står till arbetsmarknadens förfogande. Däremot får en försäkrad efter sex månaders avbrott i förvärvsarbetet inte vara sjukpenningklassplacerad som förvärvsarbetande, om arbetslösheten beror på honom själv. Exempel på sådan självförvällad arbetslöshet, som leder till s. k. nollklassning, är att den försäkrade visat arbetsovilja eller underlåtit att ta emot erbjudet lämpligt arbete eller vägrat att undergå omskolning som föreslagits av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Någon allmän föreskrift om nollklassning efter sex månader finns alltså inte. Tvärtom torde praxis vara generös mot den som är ofrivilligt arbetslös och tillåta att han står kvar i sin sjukpenningklass till dess han får nytt arbete.

Utskottet

Enligt lagen om allmän försäkring skall försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa, vara placerad i sjukpenningklass om hans årliga inkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 800 kronor. Klassplaceringen, som är avgörande för sjukpenningens storlek, skall grundas på den årsinkomst, som försäkrad kan antas komma att tills vidare åtnjuta av eget arbete. Försäkringskassan beslutar om placering i sjukpenningklass, när en försäkrad skrivs in i kassan, och omprövar sedan fortlöpande placeringen vid förändringar av betydelse i fråga om inkomstförhållandena.

Motionären vänder sig mot tillämpningen av sjukförsäkringslagstiftningen och an-

för att reglerna medger att försäkrad kan nedflyttas till lägre sjukpenningklass dels i fall då försäkrad varit arbetslös i sex månader, dels ock i fall då försäkrad, som varit sjuk, av läkare tillrättats att övergå till lättare arbetsuppgifter eller till deltidsarbete. I motionen begärs sådan ändring i bestämmelserna, att dylik nedflyttning ej kan äga rum.

Sjukpenningssystemet bygger på principen, att försäkrad, som har inkomst av förvärvsarbete av viss storlek, skall kompenseras för det inkomstbortfall, som uppstår vid sjukdom. Att generellt förbjuda nedflyttning till lägre sjukpenningklass vid arbetslöshet eller sjukdom skulle vara oförenligt med nämnda princip. Utskottet kan inte förorda regler av detta innehåll.

Beträffande försäkringskassornas tillämpning av bestämmelserna om placering i sjukpenningklass vid arbetslöshet har chefen för socialdepartementet i interpellationssvar under fjolårets riksdag anfört i huvudsak följande. Ett avbrott i förvärvsarbetet på upp till sex månader medför inte någon ändring i den försäkrades klassplacering. Visar det sig att avbrottet föranletts av ofrivillig arbetslöshet sker inte någon ändring av klassplaceringen så länge sådan arbetslöshet består. Detta gäller även om arbetslösheten sträcker sig över mer än sex månader. Däremot får en försäkrad efter sex månaders avbrott i förvärvsarbetet inte vara sjukpenningklassplacerad som förvärvsarbetande, om arbetslösheten beror på honom själv. Exempel på sådan självförvårdad arbetslöshet, som leder till s. k. nollklassning, är att den försäkrade visat arbetsovilja eller underlåtit att ta emot erbjudet lämpligt arbete eller vägrat att undergå omskolning, som föreslagits av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Utskottet har inte något att erinra mot den tillämpning av bestämmelserna, som sålunda redovisats. Praxis torde — såväl vid försäkrads arbetslöshet som då försäkrad på läkares inrådan övergått till lättare arbetsuppgifter eller deltidsarbete — regelmässigt leda till ett efter omständigheterna i det särskilda fallet väl avpassat resultat. Det saknas därför, såvitt utskottet kan bedöma, behov av sådan lagändring som motionären åsyftar.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II:609, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 mars 1968

På andra lagutskottet vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s)*, fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s), Edström (fp)* och Blomquist (h);

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), Rimmerfors (fp)*, Johansson i Södertälje (s), Fredriksson (s), Johansson i Skärstad (cp)*, Göransson (s)* och Carlshamre (h).

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.